

Stanciniński J.

Policzenie wyrazów
w dziełach: Lindego, Wileńskiego
i Rykaczewskiego
Warszawa
1873

V/12

OBLICZENIE WYRAZÓW

ZAWARTYCH

W TRZECH SŁOWNIKACH:

¹⁾ LINDEGO ²⁾ WWILEŃSKIM I ³⁾ RYKACZEWSKIEGO.

OBLICZENIE

WYRAZÓW ZAWARTYCH

W TRZECH SŁOWNIKACH:

1) Lindego, 2) w Wileńskim

3) Rykaczewskiego,

przez

FAB. FERD. SŁAWIŃSKIEGO.

WARSZAWA

Skład Główny u Gebethnera i Wolffa.

1873.

Дозволено Цензурою, Варшава дня 14 Августа 1872 года.

Zbiory specjalne

57723

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUW 0367975

W DRUKARNI JÓZEFA SIKORSKIEGO
ulica Niecała Nr. 11 nowy.

2.- 000145/57723

P

Obliczenie wyrazów zawartych w trzech Słownikach
języka polskiego:

1. Słownik języka polskiego przez M. Samuela Bogumila Linde. Wydanie drugie, poprawne i pomnożone staraniem i nakładem zakładu narodowego imienia Ossolińskich. Lwów. 1854—1860. Tomów 6. Stronic 4602.
2. Słownik języka polskiego, obejmujący: oprócz zbioru właściwie polskich, znaczną liczbę wyrazów z obcych języków polskiemu przyswojonych; nomenklatury tak dawne, jak też nowo w użycie wprowadzone różnych nauk, i t. d. do podręcznego użytku wypracowany przez Aleksandra Zdanowicza, Michała Bohusza Szyszkę, Januarego Filipowicza, Walerjana Tomaszewicza, Florjana Czepielińskiego i Wincentego Korotyńskiego, z udziałem Bronisława Trentowskiego. Wydany staraniem i kosztem Maurycego Orgelbranda. Wilno. 1861. Tomów 2. Stronic 2278.
3. Słownik języka polskiego podług Lindego i innych nowszych źródeł wypracowany przez E. Rykaczewskiego. Berlin i Poznań. 1866. Części 2. Stronic 1154.

Gdym przeczytał w *Bibliotece Warszawskiej* z roku 1867, tom I, str. 451, przypisek, w którym K. E. mówi: „W słowniku Lindego niema 30000 wyrazów, 6 tomów obejmują około 4800 stronic. Licząc najwięcej po 6 wyrazów na stronicę, będzie 28800 wyrazów. W słowniku polsko-francuzkim *Ropelewskiego*, jest niespełna 60000 wyrazów,“ podjąłem się pracy mozolnej ale skądinąd, mniemam, pożytecznej. Na tém miejscu wyrażam wdzięczność za pomoc, jaką mi okazał p. Jul. Szel.

W obcych językach europejskich wyrazy są policzone, ciekawego Czytelnika odsyłam do téjże Biblioteki Warszawskiej, str. 450. Tu zajmę się wyłącznie obliczeniem wyrazów w powyżej przytoczonych trzech słownikach, które jednak nieobejmują całego obszaru wyrazów używanych w mowie polskiej i piśmiennictwie. Żaden z tych słowników niejest zupełny ani ze względu na treść, ani téż żaden nieobejmuje wszystkich wyrazów rozproszonych po naukach, umiejętnościach i sztukach. Można rzec o autorach tych słowników, że wnieśli to, co się nawinęło, niebacząc na wyczerpującą systematyczność. Żaden z nich ściśle niepoprowadził linii demarkacyjnej, którejby nieprzekroczył, a w którejby obrębie ogarnął całość wyrazową. Podobny plan dobrze pokombinowany z góry należy do czasów przyszłych, w dziedzinie słownictwa. Bądźmy wdzięczni i za to, co ci zagni pracownicy podnieśli.

Słownik Lindego obejmuje wyrazów 58739; w Słowniku wileńskim naliczyłem 108513; mniej wyrazów zawiera w sobie Słownik Rykaczewskiego, bo tylko 49545. Rzecz jasna, że w Słowniku Lindego niedostaje wyrazów 49774, jeżeli porównamy go ze Słownikiem wileńskim; ten ostatni przewyższa Słownik Rykaczewskiego 58968 wyrazami. Różnice ilościowe między tymi trzema słownikami same przez się wymownie świadczą o zebranych dotąd zasobie wyrazowym języka polskiego. Niezupełność wyrazowa w Słownikach Lindego i Rykaczewskiego jest oczywista i o tém niema potrzeby więcej mówić. Ale niesądźmy, że Słownik wileński ogarnął całość; wiele wyrazów nawet zwyczajnych opuszczono, jak *np. bezład, lirnik, Litwa* z pochodnymi, *żąc* (żnę i żmę), i t. d. Przytoczę tu na dowód kilkaset wyrazów zebranych przezemnie, a których niema w tym słowniku:

1. afiszować.	ambulatoryjny (Bibl. warsz. 1861. IV).
afiszować się.	
afrycki (Gosław).	ambulatoryum (tamże).
agapa (Mrong. słow. niem.-pol. str. 489).	anglizować (Linde).
5. akuratnie.	10. anglizowany, a, e.
aluniarnia (Wędrowiec XI. 1868. str. 149).	antymetateza (Kudasiewicz Styl).
	antyteton (tamże).

v. Słownicek J. Kononiowskiego w Rozm. Polakia z Schajnem v. 1861. kat. Rotundas

apatyczny, a, e.	bołchowik (Janusz Sł. fr. p. 439).
areykacierz (używa Sł. wil. pod wyrazem <i>kacermistrz</i>).	bończewie (Wypisy Łyszk. I. 293).
15. arcypożyteczny, a, e.	bratuń (B. Arkossy, pod Brüderchen).
arcyzbawienny, a, e (Tyg. il. 1868. Nr 17. str. 196).	brewe (<i>łac.</i> breve).
arsenalski (Neryng. hist. lit. 119, str. 120).	45. bzdrega (Linde).
artysta (Deszk. Treść Gr. pol. 153).	ciupaga (Sł. w. pod <i>wachlarz</i>).
artystowski, a, ie (Mrong. 512).	cmentarny, a, e.
20. autorytet.	cwejdrych.
awoźnie.	cybernetyka.
bajdurzenie (Mrong. 472).	50. chendryk (<i>Beitr.</i> 1870. VI. 278).
bajronizm (Neryng. 121).	chodulka (Mrong.).
bandaż (Sł. w. używa pod w. <i>fascyja</i>).	dbрум! (Mickiewicz).
25. bandażować.	decentralizacyjny (Szuj.).
barbierz (Sł. w. pod <i>balwierz</i>).	deputacki, a, ie (Rykacz.).
basejn.	55. destrukcyjny, a, e (Szuj.).
bastylija.	*dębiarz (Mrong. 492).
berejternia (Mrong. 612).	dębowny (Mrong.).
30. berta (Kłosy. Nr 148. 1868. str. 252).	docentura (Bibl. war. 1868. I).
bezład.	drabiasty (Mrong. 486).
biedrzna żyła (Mrong.).	60. dranieciarz (Mrong. 474).
biozof.	dwukancisty (B. Arkossy. II).
biozoficznie.	dIALOGOWAĆ (Tyg. il. 1868. Nr 1. str. 6).
35. biozoficzny, a, e.	dyletancki, a, ie (Tyg. il. 1868. Nr 7. str. 44).
biozofija.	dzyby.
biuda (Sł. w. pod <i>nadoknie</i>).	65. dzybasty.
biurokrata.	efektowy a, e.
bluzgnąć (Kur. wil. 1863. str. 25).	egzaltować się.
40. bolidy (Tyg. il. 1868. Nr 5. str. 51).	egzegietyka.
	emolument.
	70. estrada.

- eszafof.
et!
faktyczny, a, e.
ferula.
75. fiasko.
filibusy.
filtrować się (Janusz).
fleksyja.
fleksyjny, a, e.
80. fonetyka.
fonetyczny, a, e.
freza, y (Rymark. II. 1863.
str. 4).
ob. fukielować (*jest*: fuklo-
wać).
fyr! (Mrong. str. 417).
85. gawędziarski, a, ie (Neryng).
gęślarz (Sł. w. pod *huślarz*).
girań, ia, ie.
glinopacyn (Mrong.).
glinowaty.
90. gracyalista (Dutkiewicz).
grandowski, a, ie.
gryfi, ia, ie.
grypa (Beitr. 1870. VI. 285).
guzdra.
95. guzdracz (Mrong. 476).
gziocha (Mrong. 503).
hiat (Suchec.).
historyjozof.
historyjozoficznie.
100. historyjozoficzny, a, e.
historyjozofija.
hoc, hoc!
homel bomel.
honorować.
105. humanistyka (Kulicz. hist. lit.).
imberby (Kron. Rodz. 1868).
imejnacyja.
imejnować.
improvizatorstwo (Neryng).
110. ingielton.
instrumentować.
intuicyjnie (Szuj.).
jaberaki (Kudas. Styl.).
jakobinizm.
115. kajet.
kajzerka.
kalosz.
kameliowa dama (Tyg. il.).
kamertuch.
120. kapitalikami (o komendzie).
karawanowy, a, e (Popliń.
Hist.).
katrynkarz (Mrong. 484).
kędziorowaty, a, e (Mrong.
492).
kierowy, a, e.
125. kiernozić się.
kiłun (od kiła).
klejarz (Mrong. 484).
kleszczotki (Mrong. 485).
koadjutoryja (Kulicz. 208).
130. koczobryk Kur. warsz).
kok.
köguteryja.
koloratura (Tyg. il.).
kołymaha.
135. komendantura (Kur. wil.).
koncepować.
konkokeyja.
konspirator.

- konsylium.
140. kontemplacyjny, a, e.
kontynuator (Szuj.).
konwenanse.
konweniencyja (Rymar. Pro-
zaika).
kopalnocka.
145. korpulant.
kostiumowy, a, e.
krawczycha (Sł. w. pod: *sła-
ra*).
krosna (Mrong. 485).
krowsko (Sł. w. pod: *klepa*).
150. krywekrywejta (Szuj.).
krzemowy, a, e.
księżycowość (Sł. w. pod *Laj-
ma*).
kult.
kuszetka.
155. kuryjny, a, e (Dutkiew.).
ob. kwatryn (Sł. w. pod: *kwa-
dryn*).
labradoryt (Tyg. il.).
lacierzyczka (Sł. w. pod: *lep-
nik*).
lachawka (bez znaczenia).
160. lakmusowy, a, e.
lakorodny, a, e (Sł. w. pod:
laka).
laiczek (Mrong.).
laiczka (Mrong.).
lamzowaty, a, e.
165. lancowaty, a, e (Mrong.).
landracki, a, ie (Mrong.).
landszaftowy, a, e (Mrong.).
landwerzysta (Mrong.).
- lapa.
170. laryngoskop.
ob. laszka (Sł. w. pod: la-
chawka).
latarniany, a, e (Mrong).
*latarniuch (Mrong).
lechicki, a, e.
175. legijonista.
lejbhuzar.
lejbhuzarski, a, ie.
lejbkuczer (Mrong).
lejbregiment.
180. lejbšzwadron (Mrong.).
lejczyki, lm.
lenniczość (Mrong.).
letniawy (Mrong.).
lewitycki (Mrong.).
185. łęgowisko (Mrong.).
lichuchny.
likwidator (Kur. war.)
linijnik (Mrong.).
linówka (Mrong.).
190. lirnik.
lirownik (Mrong.).
litewski, a, ie.
politewsku.
liturgika.
195. Litwa.
Litwin.
Inianoliściowy (Sł. w. pod:
lenieć).
Inisko (Mrong.).
lochanie się (Sł. w. pod:
krzekanie).
200. lokaisko.
lokum.
*lonkuczer (Mrong).

- luteriański, a, ie.
lutniarz (Mrong).
205. lutnik.
łacina (od: *lata*, Mrong.).
łachmaniasty (Mrong.).
łachmanina.
łachmanowaty (Mrong.).
210. łachmytka.
łakliwy (Mrong.).
łasun (Mrong.).
łatowanie (Mrong.).
łechać się (Mrong.).
215. łopianowaty (Sł. w. pod: *lepiężnik*).
łotewski (Sł. w. pod: Letons).
łożyskowe (Sł. w. pod: *łożyszcza*).
ługarnia (Mrong).
Łużyce (Sł. w. podał wyrazy pochodne).
220. łyszczykowa (Sł. w. pod: *łep-tynit*).
manzel (Odyniec).
mamzelka.
mandatowy, a, e.
marchija.
225. margarytki (Mrong.).
markiza (= zasłona, Mrong. 505; w Sł. w. jest w znaczeniu: żona).
martyryzować.
ob. marwena (Sł. w. pod: *meruwina*).
masoński, a, ie (Janusz).
230. materacnik (Mrong.).

- mącarz (Mrong).
meklarstwo (Mrong.).
melancholijny (Neryng).
merkantylny (Szuj).
235. metrowka.
*metrykarz (Linde).
mityng.
mularz (= pastuch mułów; w Sł. w. jest od: mur).
natychmiastowy, a, e.
240. *ob.* nadjadrze (Sł. w. pod: przyjadrze).
naukodajne (Mrong.).
neapolitańskie sumy.
Niemce.
nienadwerężony, s, e.
245. niewypłacalne.
obandażować.
obankrucić.
obełgiwać się.
obezwładnić.
250. obrzemiać.
obżartus.
oddachować (B. Arkossy. II).
ofuskać.
okpiwanteryja.
255. olbrzymio.
olkuski, a, ie (Sł. w. pod *żupa*).
omnibusiarz.
ongi (Sł. w. pod: *onegdaj*).
ortyle (Kulicz.)
260. orylski (Sł. w. podał na str. 1).
osławicielka (Mrong).
oświetlić (Tyg. il.).
ostróżniś (Mrong.).

- owacyja.
265. pajaśnica (niema i w Lindym; jest w Sł. ros.-pol. przez A. R. Warsz. 1841).
paćkać (na Podolu).
pach (= smoła; w tém znaczeniu niema; (Mrong.).
pachówka (Mrong.).
pakhauz (Kur. warsz.).
270. paletoty (Kłosy).
z pantaląku.
pantoflisko (Mrong.).
parciak (Mrong.).
pastworosło.
275. patryarcha.
patrzypysk (Mrong.).
pelikanówka.
peplac (Mrong.).
pergnać.
280. peskłać (Mrong.).
pieśniopiewca (Mrong.).
pieśniopisarz (Mrong.).
pieśniozbiór (Mrong.).
plisa (Mrong).
285. plutokracya.
płócienniczey (Mrong).
podklasa (Sł. w. używa na str. 608, 609).
podkomitet (Kłosy).
podlennik (Mrong.).
290. *pokrakować się (Mrong.= pieścić się z kim; w Sł. w. jest: *pokrakować*=pokroczyć).
policmejster.
położ (niema znaczenia w Sł.
- w. tego, w którym używa pod: *lawina*).
półbucie } (Sł. w. pod: półcholewek } *ciżmy*).
295. półkwadrat (Sł. w. pod: *ju-stunek*).
półurzędownie.
pończonnik (*blednie*, zamiast pończosznic; Sł. w. pod: strykiem).
popelinowy, a, e (Kłosy).
pouczliwy, a, e (Mrong.).
300. powłóczysta suknia (Kłosy).
ob. praścieruszka (Sł. w. pod: *prześcierzyca*).
szastu prastu! (Nauka Po- ezyi.).
prawyborca.
prekonizować.
305. prelegent.
procederować.
promulgować (Kur. warsz).
prościucha.
proskrybent.
310. proskrybowany, a, e.
prostuch (Mrong.).
prozaik. } (Rymark).
prozaista. }
przasło.
315. przedpogrzebny (Mrong.).
przyrząd.
pyroksen (Tyg. il.).
pyszniec (Sł. w. pod: *hardosz*).
pytlówka.
320. receptura.

- rejzbret (Beitr. VI. 279).
rekonwalescent.
rekonwalescentka.
reminiscencyje.
325. Rewera.
robocisko (Mrong).
rozcierka (Mrong).
rozdział, ia (Mrong.).
rozłakamiać się (Mrong.).
330. rozmówić się (Mrong.).
rozwielenienie się (Szuł.).
rudymentalny, a, e (Kilka
słów o metodzie Freblow-
skiej. Warsz. 1869. str. 26).
rymoklet (Mrong.).
Rzepicha.
335. sceneryja (Lewest. Hist. lit.
powsz. I. 35).
ściwierwiaty.
ściobać.
seans.
sekiarz.
340. septentryonalny.
serwilizm.
skórzyzna (Mrong.).
skrzyziarz (Linde).
spirytusowy, a, e.
345. stawidłowy (Sł. w. pod: *ład-
ka*).
stellity (Sł. w. pod: *gwiaz-
dosz*).
sufiks (Trzaskow).
szarada.
szastu prastu! (Nauk. Poez.
w Sł. w. jest: *szast!*)
350. szezekaty (Mrong).

- szejset (zamiast sześćset, lu-
dowy wyraz).
szklennicznik (Mrong.).
szlagoneryja (=szlachta).
szłopać (=iść po błocie).
355. szlufierz (Sł. w. pod: *szlufa*).
szowinizm (Gaz. pol. 1870).
szponderki.
tabaczystko (Mrong.).
tamożnia (Sł. w. pod: *pak-
hof*).
360. tangens (jest: kotangens).
tendencyja.
tendencyjny, a e.
tender.
tereeroniny (Sł. w. pod *kwar-
teron*).
365. tereyjarka.
terrorysta.
terroryzm.
terroryzować.
tęsehnota (Kron. rodz.).
370. tiulowy, a, e (Kłosy).
tluczarnia (Mrong.).
tolerant.
tradycjonalny (Tyg. il.).
transzeje.
375. tratwarz (Sł. w. pod: *traf-
tarz*; jest w Sł. w. tra-
twiarz).
trephautz (Sł. w. pod: oran-
żeryja).
trofea (Kłosy).
trupialnia (Mrong).
trupio.
380. trynkać.

- trywijałny, a, e.
trzuśka (Natanson).
typowy, a, e.
udekorować.
385. ultrakatolik.
utressować (Janusz).
urypnąć (Miner. Jastrzęb.
157).
wawrzynolistny (Sł. w. pod:
laurośliw).
wątrobianka (Mrong.).
390. wątrobiasty (Mrong).
wątrobkowy (Mrong.).
werbena, *rośl*.
welocypeda.
welocypedzista (Kur. Warsz.).
395. wielolatowy, a, e.
winogorz (Linde).
witryolowy (Mrong.).
witryolowaty.
wiwatować.
400. włóczniarz (Linde).
wokować.
wszączka (Mrong.).
wykokietować (B. Arkossy.
II).
zadzumiony: ojciec zadzumio-
nych (Słowac.).
405. zaimprowizować.
zaimprowizowany (Tyg. il.).
zainterpelować (Tyg. il.).
zamanifestuje się (Tyg. il.).
zawszony (Mrong.).
410. zebu (Sł. w. pod: *wól*).
zeszamotać się z kim (B. Ar-
kossy, II).
zgłoba (Kulicz).
zielnikarz (Sł. w. pod: her-
bularz).
ziemiotłoczny (Mrong.).
415. zmasakrować (Mrong.).
zmistyfikować (Kron. Rodz.).
zwodowy.
zabić (Mron. pod: laichen).
zając (znie; jest w Sł. w: zżać,
zżynać).
420. zając (znie; jest w Sł. w: zżać,
zżymać).
zmud.
zmudny, a, e; np. zmudna
praca (Kulicz. 233), jest:
zmudny.
zyrafi, ia, ie.
424. żywotopisarz (Sł. w. pod:
żywociarz).

Ta mała próbka zebranych przezemnie 424 wyrazów, których nie znalazłem na miejscu w Słowniku wileńskim jest dowodem, jak nie łatwo pisać słowniki. Często wyrazy najużywaisze wymykają się z pod pióra najbaczniejszego pracownika.

Dobrzeby było, ażeby autorowie słowników języka polskiego liczbowali wyrazy, przezeoby uwolnili innych pracowników od zmu-

dnęj pracy. Moznaby każdą literę liezbować oddzielnie, coby było dogodniejsze i dla autora i dla druku liezb mniejszych i dla zestawienia wypadków z pod każdęj litery.

Niezdarzyło mi się czytać, czy kto inny oprócz p. Estrejehera obliczał wyrazy polskie po słownikach nagromadzone. Pomyłka, którą K. E. popełnił, podając zbiór wyrazów w Słowniku Lindego zawartych na 28800, wynosi przeszło drugie tyle. Za zasługę mu jednak poczynać należy, że wywołał tę mozolną przezemnie podjętą pracę. Nieprzystoi miłośnikowi języka swojskiego, pomyśliłem sobie, niewiedziąc, ile też ma wyrazów język polski, przynajmniej zebranych w słownikach.

Obliczenie wyrazów nie tak jest łatwe, jak się na pozór zdaje. W słownikach natrafiamy na tak mnogie odsyłacze, na różną pisownią tegoż samego wyrazu, na mnogość znaczeń, na tak wielką liczbę cieniowań wyrazów pochodnych, zwłaszcza zdrobniałych i złożonych, słów, przymiotników i przysłówków stopniowanie, że pomimo woli nasuwa się pytanie: co rozumieć należy pod *wyrazem*? Alboż to wartość każdego wyrazu jest jednakowa? Jeden z nich jest rzeczownikiem pełnym treści, inny znowu jest przymikiem wyrażającym raczej jęj formę jak mającym swoje niezależne znaczenie. Przymiki nierozłączne, np. *roz, wy*, używają się tylko w wyrazach złożonych. Czyż można je brać za wyrazy osobne? Te z nich, które znalazłem w słownikach oddzielnie umieszczone, odniosłem do przedpierwotek czyli prefiksów; toż samo uczyniłem z popierwotkami (sufiksami). Jeżeli przedpierwotki roztrząsać będziemy, jako oddzielne wyrazy, należałoby wtenczas i popierwotki uznać za podobne. Ale jak te tak i tamte są formami wyrazowymi, które należą do Gramatyki, a które bądź głoski bądź zgłoski mają znaczenie wyrazów. Litera zwykle są umieszczane po słownikach w znaczeniu głosek i skróceń. Ale popierwotki, oprócz kilku przytoczonych przez Lindego, dotąd niemają uwzględnienia w słownikach. Rykaczewski niektóre przymiki nierozłączne pominął, także *naj*. Przymiotnik stopniowany, także przysłówki, np. *jasny, jasniejszy, najjasniejszy; jasnie, jasniej, naj-*

jasniej należy rachować za dwa wyrazy. W słownikach zwykle podaje się stopień równy, jużto przymiotnika, jużto przysłówka. Stopień wyższy wtenczas tylko się podaje, jeżeli jest różnego pierwiastku, np. *zły, gorszy; źle, gorzej*, lub *dobry, lepszy; dobrze, lepiej*. Wyrazem przeto w najrozciąglejszym znaczeniu należałoby nazwać każdą literę, każdą głoskę, każdą zgłoskę, lub tych przeróżne kombinacje, jeżeli one w języku mają jakieś zastosowanie.

Ponieważ każdy wyraz ma treść i formę, rozważmy przeto te własności kardynalne:

1) Wyrazy ze względu na *treść* klasyfikują się wedle przedmiotów nauk, umiejętności i sztuk. Mamy trzy wyrazy najobfitszej treści i największego zakresu: *Bóg, świat i człowiek*. Wszystkie inne albo należą do jednéj z tych trzech kategorii wyrazowych, albo malują niezliczone stosunki zachodzące między nimi. Jak treść tych trzech wyrazów naczelnych nie da się wyczerpnąć; tak ilość wyrazów w języku może rość w nieskończoność, co zależy od potęgowania się oświaty.

Któryż nasz słownik ogarnął nazwiska samych nauk, umiejętności i sztuk? A tych, jak twierdzi Trentowski w swojej Myśli, jest milion nieoznaczony. Któryż słownik podał nazwiska języków z narzeczami (dyalektami) i podnarzeczami? Tych rachują do pięciu tysięcy. Któryż słownik podał wszystkie wyrazy odnoszące się do Boga, duchów dobrych i złych, do świętych pańskich; słowem, wyrazy teologiczne, teozoficzne i mitologiczne wszech narodów i wieków? Któryż słownik zebrał wyrazy należące do świata, kiedy jedna Botanika z Mikologiją rachuje do półmiliona gatunków; Zoologija z Paleontologiją wskazuje na drugie półmiliona wyrazów? Tadeusz Czacki kręśląc krajową hydrografią wymienia przeszło cztery tysiące rzék i rzéczek. Niemcewicz w dziele: „Panowanie Zygmunta III-go“ podaje przeszło dwakroć stotysięcy miast, miasteczek i wsi. Jeżeli zagładniemy w dział technologiczno-rzemieślniczy, ileż to znajdziemy wyrazów, o których ani się śniło naszym słownikarzom. Słowem, każda nauka, każda umiejętność, każda sztuka ma swój, że tak powiem język specjalny, a wyrazów — roje. Zaiste możemy mieć wyrazów miliony nieoznaczone, z których wiele żyje w ustach ludu i dotąd ich niepodjęto, lub w naukach spoczywają, z których korzy-

stają sami specjaliści. Słownictwo ma wiele do zrobienia, żeby ogarnąć treść samą. A gdzież słownik, któryby objął nazwiska, jakimi człowiek zwykł siebie chrzeźić, tytułować, lub przezywać sobie podobne istoty? Encyklopedyje bądź powszechnie, bądź specjalne są dalszym ciągiem Słownika języka polskiego.

2) Przez wzgląd na *formę* wyrazy sprowadzają się do pewnych mianowników, które zwykle nazywamy pierwotnikami. Rzeczownik dzisiejszy ma dwie liczby: pojedynczą i mnogą, nadto starą podwójną, natrafianą dziś u ludu i w dawnych księgach. Każda liczba ma siedm' przypadków, zatem jeden rzeczownik naczelny tje. pierwotnik obejmuje w sobie 14 wyrazów, nie rachując liczby podwójnej. Rzeczowniki mające jedynie lp. lub lm. mieszczą w sobie po siedm' wyrazów. Pomijam formy z przyimkami. Przymiotnik oprócz 14 przypadków ma nadto rodzaje, zatem 3×14 czyli wyrazów 42 obejmuje. Jeżeli zaś i stopnie podciągniemy pod jeden wyraz naczelny, otrzymamy 3×42 czyli 126 wyrazów. Słowo odmienia się przez czasy, liczby, osoby, tryby, nadto w przeszłym czasie przez rodzaje; stąd urosła wielka ilość wyrazów słowowych, które się sprowadzają po słownikach do jednego zwykle oznaczonego w trybie bezokolicznym. I tak pod słowem np. *kochać* będziemy mieli:

czas teraźniejszy trybu oznajmującego: *kocham,—asz,—a,—amy,—acie,—ają*, co czyni 6 wyrazów;

czas przeszły: *kochatem, lam, lom* | *kochaliśmy, byliśmy*
 — *leś, taś, toś* | — *liście, byliście.*
 — *ł, łą, łó* | — *li, ty*, razem 15 wyraz.

czas przyszły: *kochać*

{	będę,	czyli	będę	}	} kochał, ła, łó
	będziesz,		będziesz		
	będzie,		będzie		
	będziemy,		będziemy		} kochali, ły
	będziecie,		będziecie		
będą,		będą			

co czyni razem 21.

Tryb warunkowy: *kochałbym,—łabym,—łobym* i t. d.; tu otrzymamy 15 wyrazów.

Tryb rozkazujący: *kochaj, niech kocha, kochajmy, kochajcie, niech kochają*, razem 5 wyrazów.

Tryb życzący: *obym kochał,—ła,—ło, i t. d.* 15 wyrazów.

Tryb łączący: *żebym kochał,—ła,—ło, i t. d.* 15 wyrazów.

Imiesłów zwyczajny: *kochający, a, e*; 42 wyrazów.

Imiesłów osobliwy *kochając*, 1 wyraz; czasu przeszłego: *kochawszy*. 1 wyraz.

Imiesłów bierny: *kochany, a, e*; 42 wyrazów.

Ogół wszystkich słowowych wynosi 137 wyrazów. Do tych wyrazów możnaby dodać konjugacją formy bierniej: *być kochanym*, co się po słownikach najeczęściej opuszcza.

Te wypadki udowadniają konieczną potrzebę uczenia się gramatyki, która podając odmiany deklinacyjne i konjugacyjne ułatwia ujęcie treści wyrazowej języka. W słownikach nieznajdujemy tych wszystkich odmian wyrazowych: Formy słów dokonanych, jednolitych i częstotliwych należy brać za oddzielne wyrazy, a zawsze w trybie bezokolicznym. Widzimy że deklinacje i konjugacje przez swoje formy stają się dopełnieniem ilości wyrazów objętych słownikami.

Stąd rzecz widoczna, że wyrazem słownikowym nazywa się:

- 1) Rzeczownik, przymiotnik, zaimek w mianowniku położony bądź lp. bądź lm;
- 2) Słowo w trybie bezokolicznym;
- 3) Stopniowanie przymiotnika należy brać za jeden wyraz, oprócz różnych pierwiastków;
- 4) Stopniowany przysłówek poczytać trzeba za jeden wyraz, jeżeli tegoż są pierwiastku stopnie wyższe, np. *pięknie, piękniej, najpiękniej*;
- 5) Każdy wyraz innej części mowy należy brać za wyraz słownikowy.

Gdym określił znaczenie wyrazu jak ze względu na treść tak i na formę, zwracam uwagę czytelnika na zakres słownika języka polskiego i na jego systematyczność.

Słownik powszechny języka polskiego ze względu na zakres powinienby objąć w sobie cały materiał językowy. Takiego słownika dotąd niemamy. Słownik podręczny powinien być napisany wedle planu, zgóry dobrze pokombinowanego, stosując się do swojego przeznaczenia praktycznego. Zakres takiego słownika jest

zmienny, bo zależy bezpośrednio od celu; tu mam na myśli przede wszystkim rzeczowniki, których liczba zbyt wielka, wtenczas kiedy innych części mowy ilość wyrazów jest ograniczona. Przymiotniki mogą być ograniczone rzeczownikami, zaimki zaś, słowa, przysłówki, przymyki, spójniki i wykrzykniki należy dokładnie opracować i wyczerpać. Co się tyczy rzeczowników te powinny być zebrane dokładnie w sobie właściwym zakresie, odpowiednio do spójrzności wyrazów. Tak np. jeżeli się umieszcza *Afryka* i *Azja*, to ma się rozumieć, że nienależy pomijać innych części świata; tymczasem Rykaczewski opuścił *Europę*, *Amerykę* i *Australiją* (tę użył pod wyrazem: *Oceaniją*). Jeżeli słownikarz umieszcza prowincyjną *Włoszczyznę*, nienależy pomijać wyrazu *Litwa* (tego niema ani w Słowniku Wileńskim, ani w Słow. Rykaczewskiego). Jeżeli wchodzi w plan: *Austryja*, *Grecyja*, *Turcyja*; nie należy opuszczać wyrazów *Egipt*, *Italija*, *Tybet*, *Palestyna* (nieznalazłem tych wyrazów w Słowniku Rykaczewskiego). Jeżeli umieszcza się imię jednego króla, dla czego mają być pominięte innych królów? Kto umieszcza kilka imion chrześnych; ten powinien ogarnąć całość tego zakresu, bo któreż imię nie było imieniem jakiegoś dygnitarza, sławnego wojownika, myśliciela, pisarza, wynalazcy, dobroczyńcy i t. p.? Wyrazy pieśzeczotliwe imion chrześnych są bardzo rozgałęzione, np. od wyrazu *Zofija* zebrałem spieszczonych 42. Nienależy lekceważyć imion pieśzeczotliwych, bo od nich wiele się urobiło nazwisk miast i t. p., np. od *Jan*, *Janek*, *Jaś*, mamy *Janowicz*, *Janowski*, *Janicki*, *Jankowski*, *Jasiewicz*, *Jasiński*, *Januszewicz*, *Januszewski*, *Iwanowski*, *Janowo*, *Janów*, i t. p. Przymiotniki urabiane od miast, miasteczek, wsi, rzek, gór, jezior i t. p. niesą podjęte z należytem ocenieniem wartości tych wyrazów, które się każą pod zębem czasu. Słowem doniosłość spójrzności wyrazów powinna znaleźć uwzględnienie w kole piszących słowniki. Zakres zaś słownika, widzimy, może być większy lub mniejszy stosownie do tego, który stopień spójrzności wyrazowej autor zakreśli. Nadto zakres Słownika zależy od wyrazów używanych powszechnie i specjalnie lub prowincjonalnie.

Następnie, systematyczność powinna panować w Słowniku, tje. oprócz pewnego porządku potrzeba nadto, ażeby wyrazy, którymi się

posługuje słownikarz, celem objaśnienia nieznanego, bądź poszczególniając własności, bądź przytaczając przykłady, wchodziły wszystkie bez wyjątku w systemat słownikowy. Z tego względu żaden z przytoczonych trzech słowników niejest organicznym, bo nie wszystkie wyrazy znajdują się na miejscu, którymi się autor posługuje. Z tych trzech słowników, Linde najwięcej, ile zauważyłem, odstąpił od tej systematyczności, przytaczając w przykładach mnóstwo wyrazów, których niepodał na miejscu. Tak np. w I tomie:

a) Linde niepodał na miejscu wyrazów, których używa pod innymi, a których małą częstotliwość przytaczam na dowód:

Absolomowe, 548 (<i>m</i> zamiast <i>n</i>).	Askanius, 573.
Achilles, str. 408.	Askaniuszem, 566.
Achillowa, 414.	Astolf, 417.
Adrast, 403, 533.	augur, 430.
Aello, 529.	Awicena, 464.
Agamemnon, 556.	*baalchwalon, 50.
Ahab, 580.	bajopismo, 44.
Ajaka, 2 lp. 556.	Barabasz, 123, 201.
Akteon, 554.	baśniopismo, 44.
Akeyum, 24.	Bewerlej, 120.
Alfons, 411.	bladozłoty, 95.
Amphisbaena, 567.	blond, 95.
Annibal, 423.	Bodzenta, 165.
Antoniusz, 437.	Borzywój, 122.
Antyoch, 408.	brukać się, 175.
Apieych, 4lm. 420.	bramowaty, 184.
Apieyusz, 424.	bruszkowy, 116.
Arachnie, 3lp. 403.	cielecoś, 296.
Argantowi, 404.	ciemnoczerwonawy, 367.
Argi, 568.	ciemnokasztanowaty, 299.
Arsynoe, 579.	ciemnomodry, 299.
Artaxerxes, 434.	ciemnopopielaty, 369.
Artaxerxa, 578.	ciemnozielonawy, 349.
artrytyczny, 425.	cieplnik, u, 302.

ciepłota, 302, 303.
 cyrulikowy, 61.
 chowierzyć się, 278.
 czasolicznik, 266.
 czerwonobrunatny, 232.
 czochać, 360.
 czworakość, 392.
 Damon, 529.
 derka, i, 438.
 dominium, 568.
 dublowanie, 565.
 dwubrzmiaączka, 581.
 emerytura, 242.
 fantastka, ż, 620.
 figmentów, 167.
 fioletowo, 121.
 fistułka, 293.
 z Flakków, 657.
 frontowy, 362.
 głogowity, 304.
 głupak 107.
 gniadawy, 299.

golarka, 61.
 Gramatologia, LXII (wstęp).
 habakanie, 312.
 hałunując, 93.
 haraczowy, 397.
 klecianka, 190.
 mahometowy, 47.
 maleństwo, 43.
 mantolecik, 378.
 metlować, 327.
 modyfikacya, 398.
 niecielesny, 296.
 niecierpiętlivość, 305.
 odelić, 381.
 powietrzomierz, 303.
 przebieżyć, 142.
 skromniuteńki, 292.
 spokojniuteńki, 292.
 torban, 284.
 umilkłość, 314.
 włóczniarz, 314.

b) Wyrazy, do których Linde odsyła, a na miejscu niema:

vide: Banat, 51.
ob. bąbelowaty, 146.
cf. dziewona, 611.

cf. fertować, 645.
cf. hopsasa, 257.
ob. hordownik, 147.

c) Wyrazy, do których odsyła, a niema na miejscu téjże samej pisowni.

Abram, 560, (*jest*: Abraham).
 Aeolus, 420 (*jest*: Eol, Aeol).
 approbować, 453, (*jest*: aprobo-
 wać).

basalek, 48, (*jest*: basalyk).
ob. baszarunek, 74, (*jest*: bassa-
 runek).
 bekowisko, 67, (*jest*: bekawisko).

bielun, 96, (*jest*: bielun).
ob. bieluga, 106, (*jest*: bieluga).
 błakanina, lp. 114, (*jest*: błaka-
 niny).
 błyktryk, 117, (*jest*: błyktry).
ob. brożec, 174 (*jest*: brożcem).
 brzostan, 128, (*jest*: brzestan).
 Budowicz, 113, (*jest*: Budwicz).
ob. ciurezyć, 389, (*jest*: ciurezyć).
 cherubiny, 99, (*jest*: cherub).
 chrapieć, 262 (*jest*: chrapeć).
ob. demeszek, 410, (*jest*: deme-
 szka, i).
 dromedarz, 526, (*jest*: dromedar).
ob. dukwić, 556, (*jest*: dukwić).
 dupl, 551, (*jest*: dupel, dupla).

dwukszałty, 568, (*jest*: dwu-
 kształtny).
ob. dybić, 420, (*jest*: dybać).
 fałbula, 162, (*jest*: fałbula).
ob. fantast, 621, (*jest*: fantastyk).
 fossa, 668, (*jest*: fosa).
 folwarczyk, 395, (*jest*: folwar-
 czek).
 machometkański, 305, (*jest*: ma-
 hometański).
 niezgrabiarz, 11, 381, (*jest*: nie-
 zgrabiasz).
 tambur, 67, (*jest*: tambor).
 uciemiałliwy, 311, (*jest*: ucie-
 miężliwy).

d) Niema wyrazów w inném znaczeniu:

Arkas, 559.

W Słowniku wileńskim, ten sam niedostatek się przebija, jako widać z wielu wyrazów w podanym wyżej zbioru. Słownik Rykaczewskiego także w tym względzie niewytrzyma krytyki. Tu przytoczę na dowód kilkanaście wyrazów, których używa, a na miejscu niema:

aorta, 249.
 Ameryki, 4.
 apokryficzny, 13.
 Australia, 466.
 feldjegrów, 5.

Hiszpanii, 227.
 infulowane, 227.
 Kaifasza, 11.
 korynekich, 4.
 kodex, 256.

machługa. 944.
 majoratowych, 12.
 perigeum, 13.
 żandarmów, 5.

Teraz przystąpię do opisanego planu, wedle którego obliczałem wyrazy w trzech słownikach:

1. Na oddzielnym arkuszu polinijowanym napisałem części mowy dla każdej litery. Rzeczowniki, stosując się do słownika, podzieliłem na kategorie: a) własne (kraje, miasta, góry, rzeki, imiona chrzesne i t. p.), pospolite, zbiorowe; b) swojskie i obce (wedle języków); c) wedle nauk: mitologiczne, geograficzne, zoologiczne, botaniczne, chemiczne, lekarskie, i t. d.; d) mające mieszane znaczenie; e) zgrubiałe i zdrobniałe. Przymiotniki i słowa także podzieliłem na kategorie. Jednakże żadnych kategorii niepodaje; pozostaną one w tece.

2. Oznaczyłem rubryki z góry na dół celem pokazania ilości znaczeń każdego wyrazu: wyrazy o jednym znaczeniu, o dwu znaczeniach, o trzech, i t. d., ile znalazłem w słownikach.

3. Zebrałem wyrazy bez znaczenia: a) wieloraką pisownią pisane tegoż samego pierwiastku; b) różnych pierwiastków; c) odsyłacze. Ten oddział należy do Pisowni, Etymologii i Synonimiki.

4. Każdą literę obrachowałem oddzielnie. Litery mają znaczenie głosek, które udowodniłem w rozprawie: *O prawach budowy zgłosek*. Oddzieliłem samogłoski grube od cienkich. Spółgłoski *ch* i *cz* odróżniłem od *c* i każdą z nich oddzielnie obrachowałem; także *dz* i *dź* od *d*, *sz* od *s*, *rz* od *r*, *ź* od *z*. *Jota* na początku wyrazów niema miejsca, prócz nazwiska litery, głoski.

5. Kiedym tak przygotował plan, stosując do metody indukcyjno-dedukcyjnej, jałem się czytania każdego wyrazu z osobna, począwszy od A. Każdy wyraz na arkuszu oznaczano kręską w odpowiedniej kategorii i rubryce wskazującej ilość znaczeń. Z jednakową pilnością obliczono trzy powyżej podane słowniki.

Podaję same wyciągi z pracy tej mozolnej w następujących tablicach. Mniemam, że liczby wymownie wskażą na zasady krytyki ilościowej i jakościowej naszego słownictwa, a dla przyszłych słowników mogą stać się niejakoś skazówką. Wypadki z trzech słowników wyciągnięte zestawiam w tablicach porównawczo.

TABLICA I.

Ilość wyrazów objęta każdą literą.

		Słownik Lindego, wydanie drugie 1854—1860. stronic 4602.	Słownik wileński. 1861. stron. 2278.	Słownik Rykaczewskiego. 1866. stron. 1154.
1	A.	I t. 865	I cz. 1633	I. 781
2	B.	2984	4299	2137
3	C.	1051	1389	757
4	Ch.	705 } =2441	996 } =3318	467 } =1711
5	Cz.	685	933	487
6	D.	2459	3554	1953
7	Dz.	484 } =2958	535 } =4111	317 } =2270
8	Dź.	15	22	—
9	E.	293	817	231
10	F.	901	1399	615
11	G.	II t. 1942	2711	1288
12	H.	534	1181	358
13	I.	378	761	276
14	J.	1	1	1
15	Ja.	336	464	194
16	Ja.	25	34	23
17	Je.	366 } = 848	390 } =1118	208 } = 525
18	Ję.	43	45	30
19	Jo.	17	49	11
20	Jó.	5	2	—
21	Ju.	91	133	58
22	K.	4178	5983	3107
23	L.	1073 } =1722	1389 } =2107	674 } =1115
24	Ł.	649	718	441
25	M.	III t. 2574	3557	1758
26	N.	3085	4521	2753
27	O.	3686	7599	3289
28	P.	IV t. 9699	II cz. 18698	II. 8711
29	Q.	1	1	—
30	R.	V t. 2169 } =2356	5125 } =5369	2335 } =2466
31	Rz.	187	244	131
32	S.	4017 } =5250	8320 } =10276	3543 } =4383
33	Sz.	1233	1956	840
34	T.	1450	2379	1202

Słownik Lindego, wydanie drugie. 1854—1860. stronic 4602.		Słownik wileński. 1861. stron. 2278.	Słownik Rykaczewskiego. 1866. stron. 1154.
35 U.	VI t. 1178	3738	1688
36 W.	4641	11895	4378
37 V.	—	1	—
38 X.	1	1	—
39 Y.	1	1	—
40 Z.	4231	10318	4180
41 Ź.	506 } =4737	721	323 } =4503
Ogół. .	58739.	108513.	49545.

Uwagi odnoszące się do tablicy I.

1. Słownik Lindego składa się z 6-iu tomów:

I	tom ma stronic	—	pod wyrazami 681,	wyrazów 10442.
II	„	691	mniej 10 czyli 681,	„ 9638.
III	„	640	„ 12 „ 628,	„ 9345.
IV	„	735	„ 12 „ 723,	„ 9700.
V	„	758	„ 12 „ 746,	„ 9056.
VI	„	1219	„ 76 „ 1143,	„ 10558.

Razem stronic . 4724 „ 122 „ 4602, „ 58739.

Widzimy stąd, że każdy tom obejmuje bardzo zbliżoną ilość wyrazów. Gdyby kto obrachował pilnie jeden tom, otrzymałby bardzo niedaleki wypadek do istotnego.

Na jedną stronicę przecięciowo wypada $\frac{58739}{4602} = 12 \frac{3515}{4602}$ czyli $12\frac{1}{2}$ wyrazów. Pan K. E. przyjął w przecięciu 6 wyrazów, stąd pomyłka rażąca w wypadku.

2. Słownik wileński składa się z dwu części:

I	część na 950 stronicach	obejmuje wyrazów 45115
II	„ 1328 „ „ „	63398

Razem na 2278 „ „ „ 108513.

Na jedną stronicę przecięciowo wypada $\frac{108513}{2278} = 47 \frac{1747}{2278}$

czyli $47\frac{1}{2}$ wyrazów.

3. Słownik Rykaczewskiego obejmuje przecięciowo na jednej stronie wyrazów $\frac{49545}{1154} = 42 \frac{1077}{1154}$ czyli $42\frac{1}{2}$ wyrazów.

Liczby przypadające przecięciowo na stronicę każą wnosić, jeżeli z uwagi nie spuścimy formatu, że wykład wyrazów najobszerniejszy znajduje się w Lindego słowniku.

4. Porównawszy wypadki wyciągnięte ze Słownika Lindego z wypadkami Słownika wileńskiego, wnosimy, że liczby w tym ostatnim są wzięte pod każdą literą oprócz *Jó*, gdzie przewyżka zostaje po stronie Lindego. Pod tym względem Słownik wileński prześcignął Lindego i przeto samo uczynił krok naprzód w ilości wyrazowej. Skąd to poszło? Oto, że Linde ograniczył się był językiem książkowym, Słownik zaś wileński podniósł prowincjonalizmy i język ludowy, nadto umieścił wiele rzeczowników słowowych. Ten wniosek wy dobyłem z klasyfikacji kategoriycznej wyrazów.

Inaczej się ma stosunek wypadków ze Słownika Lindego do Rykaczewskiego: a) Rzuciwszy okiem na odpowiednie liczby liter, widzimy, że w Słowniku Rykaczewskiego są mniejsze oprócz liter *R* i *U*, z pod których wyrazy są najobficiej zebrane. b) Pod literami *Dz* i *Jó* Rykaczewski niepodał ani jednego wyrazu. c) Litera *C* nie jest proporcjonalnie opracowana przez Rykaczewskiego, odnośnie do *A*, jeżeli je porównamy z temiż literami Lindego: kiedy na 865 wyrazów pod *A* Lindego podał Rykaczewski 781, to pod *C* na 1051 Lindego powinien był zebrać więcej nad 781; tym czasem Rykaczewski zestawił mniej, bo tylko 757. d) Litery *Ch* i *Cz* Rykaczewski nieproporcjonalnie opracował względem tychże liter Lindego; stosunek zachodzi odwrotny między nimi. e) Stosunku *L* do *C* Rykaczewski nie uwzględnił. f) W Słowniku Rykaczewskiego nie ma liter na miejscu *Q*, *V*, *X*, *Y*.

5.	Od samogłosek poczyna się wyrazów.	Od spółgłosek poczyna się wyrazów.	Od J, Q, X, V.	Ogół.
a) w Słowniku Lindego	7284	51452	3	58739
b) w Słowniku wileńskim.	15666	92843	4	108513
c) w Słowniku Rykaczewskiego.	6789	42755	1	49545

6.	Od spółgłosek słabych B, D, Dz, Dż, G, Rz, i t. d. poczyna się wyrazów.	Od spółgłosek mocnych: F, T, C, Cz i t. d. poczyna się wyrazów.	Od spółgłosek płynnych: L, Ł, M, N, R poczyna się wyrazów.	Ogół.
a) w Słowniku Lindego	17983	23919	9550	51452
b) w Słowniku wileńskim	35480	41973	15390	92843
c) w Słowniku Rykaczewskiego	15065	19729	7961	42755

Różnica wyrażająca stosunek słabych do mocnych jest następująca :

- a) w Słowniku Lindego: 5936 wżrazów.
- b) w Słowniku wileń.: 6493 „
- c) w Słowniku Rykach. 4664 „

TABLICA II.

Porządek liter stopniowany od maksimum do minimum.

w Słowniku Lindego.		w Słowniku wileńskim.		w Słowniku Rykaczewskiego.		Klasy
1	P. 9699	P. 18698	P. 8711	I.		
2	W. 4641	W. 11895	W. 4378			
3	Z. 4231	Z. 10318	Z. 4180			
4	K. 4178	S. 8320	S. 3543	II.		
5	S. 4017	O. 7599	O. 3289			
6	O. 3687	K. 5983	K. 3107			
7	N. 3085	R. 5125	N. 2753	III.		
8	B. 2984	N. 4521	R. 2335			
9	M. 2574	B. 4299	B. 2137			
10	D. 2459	U. 3738	D. 1953			
11	R. 2159	M. 3557	M. 1758			
12	G. 1942	D. 3554	U. 1688			
13	T. 1450	G. 2711	G. 1288			
14	Sz. 1233	T. 2379	T. 1202			
15	U. 1178	Sz. 1956	Sz. 840			

w Słowniku Lindego.			w Słowniku wileńskim.		w Słowniku Rykaczewskiego.		Klasy
16	L. 1073	A. 1633	A. 781	IV.			
17	C. 1051	F. 1399	C. 757				
18	F. 901	C. 1389	L. 674				
19	A. 865	L. 1389	F. 615				
20	Ch. 705	H. 1181	Cz. 487	V.			
21	Cz. 685	Ch. 996	Ch. 467				
22	Ł. 649	Cz. 933	Ł. 441				
23	H. 534	E. 817	H. 358				
24	Ż. 506	I. 761	Ż. 323				
25	Dz. 484	Ż. 721	Dz. 317				
26	I. 378	Ł. 718	I. 276				
27	Je. 366	Dz. 535	E. 231				
28	Ja. 336	Ja. 464	Je. 208				
29	E. 293	Je. 390	Ja. 194				
30	Rz. 187	Rz. 244	Rz. 131	VI.			
31	Ju. 91	Ju. 133	Ju. 58				
32	Je. 43	Jo. 49	Je. 30	VII.			
33	Ja. 25	Je. 45	Ja. 23				
34	Jo. 17	Ja. 34	Jo. 11				
35	Dż. 15	Dż. 22	J. 1	VIII.			
36	Jó. 5	Jó. 2	Dż. —				
37	J. 1	J. 1	Jó. —				
38	Y. 1	Y. 1	Y. —				
39	Q. 1	Q. 1	Q. —				
40	X. 1	X. 1	X. —				
41	V. —	V. 1	V. —				
Ogół	58739	108513	49545				

Uwagi do tablicy II.

1. Abecadło szykuje się w innym porządku zależącym od ilości wyrazów pod każdą z liter, jeżeli stopniowanie ilościowe uwzględnimy, postępując od maksimum do minimum. Obrachowawszy jeden z tych trzech słowników, niemożnaby mieć jasnego pojęcia o porządku ustalonym lub niestałym liter wedle skali stopniowanej.

2. Z drugiej tablicy widać, że w trzech słownikach powyższych pierwsze miejsce trzyma litera *P*, drugie *W*, trzecie *Z*, trzydzieste *Rz*, trzydzieste pierwsze *Ju*, pomimo niejednakowości liczb. Te pięć liter

stanowią dwie klasy: I-a i VI-a. Drugą klasę stanowią trzy litery S, O, K, które względem słownika Lindego zostają w odmiennym porządku. Klasę III-a składa dziewięć liter, z których każda inne zajmuje miejsce w tych trzech słownikach; te różnice godne są uwagi. W IV-ój klasie szykują się cztery litery w odmiennym porządku. V-ta klasa obejmuje dziesięć liter różnego względem siebie porządku. VII-mą klasę stanowią trzy litery porządku nieustalonego. Na VIII-mą klasę najniższą składa się siedm' liter, licząc obce Q, V, X.

3. Każda klasa zamyka w sobie pewną ilość liter, składającą pewną całość w sobie, chociaż te litery szykują się inaczej w trzech słownikach. Klasy dowodzą, że dotąd słownikarstwo niema stałych zasad. Autorowie słowników zbierali wyrazy w sposób dowolny, każdy z nich podał liczbę wyrazów niezem nieokręśloną: niewiadać w tém nagromadzeniu prawa konieczności. Bądź co bądź zawsze te liczby będą wskazywały na własność historyczną języka polskiego, która go wyróżnia od innych języków aryjskich.

TABLICA III.

Wykazuje ilość wyrazów każdej części mowy w Słowniku Lindego.

Litery.	ile rzeczowników.	ile przymiotników.	ile zaimków.	ile słów.	ile przysłówków.	ile przyimków.	ile spółni-ków.	ile wykrzykników.	przysłówek i spoj-niki	Przed-pier-wotki (prefi-ksy).	Popier-wotki (suń-ksy).	Zbiór.
A.	609	145	—	70	12	—	15	9	1	1	3	865
B.	1619	855	—	248	243	1	5	12	1	—	—	2984
C.	556	292	5	121	72	—	1	2	—	—	2	1051
Ch.	366	156	—	109	59	—	2	12	1	—	—	705
Cz.	366	226	4	57	61	—	1	—	—	—	—	685
D.	1145	538	1	559	204	2	2	8	—	—	—	2459
Dz.	282	133	1	35	28	—	—	5	—	—	—	484
Dż.	4	5	—	4	1	—	—	1	—	—	—	15
E.	212	42	—	21	10	—	—	4	—	3	1	293
F.	604	161	—	87	33	—	—	16	—	—	—	901

Litery.	ile rzeczowników.	ile przymiotników.	ile zaimków.	ile słów.	ile przysłówków.	ile przyimków.	ile spółni-ków.	ile wykrzykników.	przysłówek i spoj-niki	Przed-pier-wotki (prefi-ksy).	Popier-wotki (suń-ksy).	Zbiór.
G.	1146	472	2	209	102	1	4	4	1	—	1	1942
H.	337	84	—	58	23	—	—	32	—	—	—	534
I.	227	74	4	43	72	—	2	—	—	—	1	378
J.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ja.	198	106	2	15	14	—	—	1	—	—	—	336
Ja.	14	5	—	6	—	—	—	—	—	—	—	25
Je.	166	152	2	16	29	—	—	—	—	—	—	366
Je.	20	15	—	4	4	—	—	—	—	—	—	43
Jó.	13	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
Jó.	4	1	—	—	—	4	1	—	—	—	—	5
Ju.	59	19	—	7	6	—	—	—	—	—	—	91
K.	2696	860	10	430	169	1	—	8	—	—	4	4178
L.	686	231	—	104	49	—	2	—	—	—	1	1073
Ł.	370	162	—	66	47	—	—	4	—	—	—	649
M.	1558	629	7	257	118	1	—	3	—	—	1	2574
N.	1029	770	15	1092	158	6	1	8	—	4	2	3085
O.	1537	545	6	1396	186	6	—	9	—	—	1	3686
P.	4256	1687	—	3195	517	13	1	18	—	12	—	9699
Q.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
R.	998	414	—	649	102	—	—	3	—	2	1	2169
Rz.	104	49	—	18	16	—	—	—	—	—	—	187
S.	2264	990	2	497	250	—	—	11	—	1	2	4017
Sz.	739	281	—	147	61	—	—	3	—	1	1	1233
T.	810	364	5	159	96	—	3	11	—	2	—	1450
U.	454	155	—	510	58	1	—	—	—	—	—	1178
W.	1840	828	3	1691	259	4	1	8	—	4	3	4641
X.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Y.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z.	1500	584	—	1889	247	3	—	—	—	8	—	4231
Ż.	287	130	1	43	43	1	1	—	—	—	—	506
29049 12164 70 13812 3304 40 42 192 4 38 24 58739												

TABLICA IV.

Wykazuje ilość wyrazów wedle części mowy, w Słowniku wileńskim.

Litery.	ile rzeczowni- ków.	ile przymiot- ników.	ile zaim- ków.	ile słów.	ile przy- słów- ków	ile przy- imków.	ile spółni- ków.	ile wy- krzyk- ników.	przy- rostki.	Zbiór.
A.	1289	201	—	93	27	—	15	8	—	1633
B.	2777	976	—	277	248	1	5	14	1	4299
C.	886	279	4	148	67	—	1	4	—	1389
Ch.	641	167	—	139	39	—	1	9	—	996
Cz.	527	285	4	68	47	—	1	1	—	933
D.	1920	590	—	912	127	4	—	1	—	3554
Dz.	350	124	—	41	20	—	—	—	—	535
Dź.	13	5	—	4	—	—	—	—	—	22
E.	649	89	—	49	25	—	—	5	—	817
F.	1059	177	—	122	36	—	—	5	—	1399
G.	1871	497	2	250	88	—	3	—	—	2711
H.	880	168	—	65	34	—	—	34	—	1181
I.	527	133	—	67	31	—	2	1	—	761
J.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ja.	301	124	1	16	19	—	3	—	—	464
Ją.	25	4	—	5	—	—	—	—	—	34
Je.	188	161	1	12	22	—	6	—	—	390
Ję.	25	13	—	4	3	—	—	—	—	45
Jo.	44	4	—	—	1	—	—	—	—	49
Jó.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Ju.	96	21	—	9	7	—	—	—	—	133
K.	4261	994	8	553	159	4	2	2	—	5983
L.	995	229	—	118	45	1	1	—	—	1389
Ł.	460	154	—	73	30	—	—	1	—	718
M.	2494	628	5	311	125	1	—	3	—	3557
N.	1895	770	6	1515	316	4	4	10	1	4521
O.	3807	1079	6	2495	193	8	1	9	1	7599
P.	10335	2648	—	5126	552	22	4	11	—	18698
Q.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
R.	2897	711	—	1388	123	1	1	4	—	5125
Rz.	147	54	—	23	20	—	—	—	—	244
S.	5096	1607	4	1267	332	3	2	9	—	8320

litery.	ile rzeczowni- ków.	ile przymiot- ników.	ile zaim- ków.	ile słów.	ile przy- słów- ków.	ile przy- imków.	ile spółni- ków.	ile wy- krzyk- ników.	przy- rostki.	Zbiór.
Sz.	1264	391	—	228	69	—	—	4	—	1956
T.	1526	525	6	226	82	1	2	11	—	2379
U.	2017	211	—	1452	54	2	—	2	—	3738
V.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
W.	6584	1380	2	3602	297	12	3	12	3	11895
X.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Y.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Z.	5252	929	—	3864	253	15	5	—	—	10318
Ż.	461	160	—	64	34	—	2	—	—	721
	63566	16488	49	24586	3515	79	64	160	6	108513

TABLICA V.

Wykazuje ilość wyrazów wedle części mowy, w Słowniku Rykaczewskiego.

litery.	ile rzeczowni- ków.	ile przymiot- ników.	ile zaim- ków.	ile słów.	ile przy- słów- ków.	ile przy- imków.	ile spółni- ków.	ile wy- krzyk- ników.	Zbiór.
A.	535	129	—	69	27	—	13	8	781
B.	1215	540	—	215	153	2	4	8	2137
C.	374	231	3	97	48	—	—	4	757
Ch.	224	130	—	87	23	—	2	1	467
Cz.	214	189	4	49	30	—	1	—	487
D.	851	365	1	655	89	1	—	—	1953
Dz.	174	93	—	33	17	—	—	—	317
Dź.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
E.	155	37	—	27	11	—	—	1	231
F.	409	103	—	76	23	—	—	4	615
G.	792	285	—	154	53	1	3	—	1288

litery.	ile rzeczowni- ków.	ile przymiot- ników.	ile zaim- ków.	ile słów.	ile przy- słów- ków.	ile przy- imków.	ile spójni- ków.	ile wy- krzyk- ników.	przed- pier- wotki.	Zbiór.
H.	234	65	—	39	16	—	—	5	—	358
I.	155	57	—	37	22	—	5	—	—	276
J.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ja.	107	65	1	7	13	—	1	—	—	194
Ja.	13	4	—	6	—	—	—	—	—	23
Je.	91	93	—	9	13	—	2	—	—	208
Je.	14	10	—	3	3	—	—	—	—	30
Jo.	8	2	—	—	1	—	—	—	—	11
Jó.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ju.	33	14	—	7	4	—	—	—	—	58
K.	2028	619	6	365	84	4	—	1	—	3107
L.	427	132	—	83	28	—	4	—	—	674
Ł.	289	72	—	58	21	—	—	1	—	441
M.	1072	377	1	214	89	3	—	2	—	1758
N.	881	599	3	974	284	3	4	3	2	2753
O.	1400	406	2	1345	129	4	—	3	—	3289
P.	4030	1133	—	3231	296	12	2	3	4	8711
Q.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R.	1137	319	—	808	71	—	—	—	—	2335
Rz.	75	31	—	16	9	—	—	—	—	131
S.	2011	677	2	677	175	1	—	—	—	3543
Sz.	493	188	—	128	30	—	—	1	—	840
T.	692	255	3	193	58	—	1	—	—	1202
U.	767	120	—	758	41	1	—	—	1	1688
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
W.	2130	432	2	1675	129	5	1	2	2	4378
X.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Y.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Z.	1886	364	1	1805	116	3	5	—	—	4180
Z.	204	76	—	31	11	—	1	—	—	323
	25121	8202	29	13931	2117	40	49	47	9	49545

Uwagi do Tablic III, IV i V.

1. Ciekawe są wypadki wyrażające stosunek ilościowy rzeczowników do innych części mowy razem ujętych. Zestawiam wypadki z trzech Słowników.

	Ilość rzeczowni- ków.	Ilość innych części mowy razem ujętych.	Zbiór ogólny.
1. w Słowniku Lindego	29049	29690	58739
2. w Słowniku wileńskim	63566	44947	108513
3. w Słowniku Rykaczewskiego	25121	24424	49545

Stąd widać, że Linde niedostatecznie opracował rzeczowniki, bo kiedy w innych dwu Słownikach przewyżka pada po stronie rzeczowników, w Słowniku Lindego mniej rzeczowników niż innych części mowy.

2. W celu łacniejszego pokombinowania wypadków w trzech Słownikach, zestawiono części mowy porównawczo:

	w Słowniku Lindego.	w Słowniku wileńskim.	w Słowniku Rykaczew- skiego.
Rzeczowników	29049	63566	25121
Przymiotników	12164	16488	8202
Zaimków	70	49	29
Słów	13812	24586	13931
Przysłówek	3304	3515	2117
Przymków	40	79	40
Przysłówek i przymków	4	—	—
Spójników	42	64	49
Wykrzykników	192	160	47
Przedpierwotek (prefiksów)	38	—	9
Podpierwotek (sufiksów)	24	—	—
Przyrostków	—	6	—
Ogół	58739	108513	49545

Z téj tablicy widać, że rzeczowniki zajmują pierwsze miejsce, drugie—słowa, trzecie — przymiotniki, czwarte — przysłówki we wszystkich trzech słownikach, inne części mowy niemają porządku ustalonego.

3. Przymiotniki stosunkowo do rzeczowników są niedostatecznie opracowane: w Słowniku Lindego więcej niż dwa razy rzeczowników, w Słowniku wileńskim prawie cztery razy mniej przymiotników, w Słowniku Rykaczewskiego trzy razy mniej przymiotników. Przymiotników więcej niż przysłówek i wogóle we wszystkich słownikach i po szczególe pod każdą literą.

4. W Słowniku Lindego liczba słów góruje nad rzeczownikami pod literami: N, U, Z; w Słowniku Rykaczewskiego tylko pod literą N; w Słowniku zaś wileńskim pod każdą literą rzeczowniki przewyższają.

5. Liczba słów wogóle przewyższa liczbę przymiotników we wszystkich słownikach, w szczególności zaś tylko pod literami: D, Jq, N, O, P, R, U, W, Z. W Słowniku Rykaczewskiego nadto liczba tych i owych jednakowa pod literą S.

6. Wogóle słów więcej niż przysłówek we wszystkich słownikach; atoli w Słowniku Lindego pod literami Cz i Je znajduje się więcej przysłówek, pod literami Ję i Ż liczby jednakowe; w Słowniku wileńskim przysłówki górują pod literami Ja, Je, Jo; w Słowniku Rykaczewskiego oprócz Ja, Je, Jo, gdzie przysłówek więcej, nadto jednakowe wypadki pod Ję.

7. W Słowniku Lindego oddzieliłem mieszane znaczenie wyrazów pod działem: przysłówki i przyimki; w innych zaś dołączyłem do przysłówek.

8. Linde podał bardzo małą liczbę prefiksów i sufixów, których niemogłem opuszczać dla objęcia całości. W Słowniku wileńskim znalazłem przyrostki, w téj liczbie umieściłem prefiks naj. W Słowniku Rykaczewskiego narachowałem 9 przedpierwotek. Czy przedpierwotki, popierwotki lub przyrostki mają zajmować miejsce w słowniku języka polskiego zostawiam do rozstrzygnięcia krytyce.

TABLICA VII.

a) Ułożona wedle ilości znaczeń każdego wyrazu, ze Słownią wileńskiego.

	Ille wyrazów o jednóm znaczeniu.	Ille wyrazów o dwu znaczeniach.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
A.	1352	179	54	25	5	4		2	1																							
B.	3457	446	195	74	33	26	18	5	1																							
C.	1032	199	71	36	13	14	2	2			2	2	2						1													
Ch.	817	99	40	16	5	2	3	2	1																							
Cz.	727	113	35	26	8	6	5	1	3	2			1																1			
D.	2748	458	183	70	39	8	6	3	2	4	1			2																		
Dz.	384	86	23	5	13	7	2	2	1	1									1		1											
Dź.	20	1			1																											
E.	729	67	13	5		1																										
F.	1120	186	56	19	8	2			1																							
G.	2095	313	133	60	27	23	7	5	3	1	3																					
H.	1031	97	36	9	3	1	1												1	1												
I.	628	90	19	9	3	4	1	3																								
J.	1																															
Ja.	371	47	21	7	5	2	1	2		1																						
Ja.	26	4	3		1																											
Je.	317	41	15	4	2		2																									
Je.	34	7	1																													
Jo.	43	4	1	1		1	1			1																						
Jó.	1	1																														
Ju.	101	22	8		1																											
K.	4432	880	314	126	65	28	19	10	4	5	3		1	1	1																	
L.	1045	215	80	11	11		2	1	1			1						1	1													
Ł.	508	108	52	19	8	1	2	2				1																				
M.	2588	620	178	70	25	18	6	3	2	2	2				1																	
N.	3241	841	253	86	33	9	9	7	2	5		1																				
O.	5569	1302	405	142	69	35	21	10	3	6	2		2	1																		
P.	14581	2628	800	315	135	61	28	22	10	4	6	3	1	1	2	1	3															
Q.	1																															
R.	3865	820	218	87	47	30	15	9	3	4		2																				
Rz.	135	61	16	8	9	4	2	2																								
S.	6251	1187	362	162	97	47	38	27	19	16	11	5	5	13	4	3	1															
Sz.	1376	317	120	46	26	18	10	10	2		1		1							2												
T.	1771	358	119	43	19	20	8	2	6	2	2		1								1	2	2	1	1	1				1		
U.	3080	451	117	42	17	9	5	2	2	2	2	1	1																			
V.	1																															
W.	9064	1806	521	183	107	51	37	24	16	9	7	6	2	3	2																	
X.	1																		2	1												
Y.	1																															
Z.	8217	1295	314	190	83	57	44	14	14	18	10		4	6	3	1	5	1														
Ż.	537	87	43	19	14	7	4	2		3												2								1		
Ogół	83297	15436	4822	1915	932	496	301	174	96	82	61	26	26	22	15	13	8	11	5	2	3	2	2	1	1	3						
																																107758
																																775
																																108513

Uwaga. Pomnożywszy te wypadki przez liczbę znaczeń, otrzymamy wyrazów 152101; dodawszy gatunki pod b, 4249, będziemy mieli na ogół 156350.

83297

30872

14466

7660

4660

2976

2107

1392

864

820

671

312

338

308

225

208

136

198

95

40

63

44

46

24

25

78

—

28

87

30

31

152101

4249

156350

b) DODATEK DO TABLICY VII.

Ilość gatunków tegoż wyrazu z nauk: przedewszystkiem Zoologii i Botaniki.

	Ilę wyrazów o dwu zna- czeniach.	Ilę wyrazów o trzech zna- czeniach.	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	24	25	27	29	30	32	33	34	35	45	52	72	92	110	143		
A.	2	2	1	2						1																												
B.	11	9	6	2	2	3	1	1	1	1			1																					1				
C.	4	2	3	2	2	1	1					1	1																									
Ch.	4	2		1	1	1							1																									
Cz.	3	2		1					1																													
D.	9	2	5	4			3	1	1	1		1		1																								
Dz.	5	1	2				1	2																														
Dź.																																						
E.		1																																				
F.	2	1					1			1																												
G.	13	8	1	6	2	3	1	1			1		1																									
H.	1	1	1																																1			
I.	1	1				1											1																					
J.																																						
Ja.	3			1					1				1																									
Ja.																											1											
Je.	5	1		1											1																							
Je.																																						
Jo.																																						
Jó.																																						
Ju.		1																																				
K.	34	22	5	10	4	3	1	1		1	2	3	1	1						1		1	1															
L.	3	7	1	3	2	4	1																															
Ł.	8	3	1	2	1						1			1																								
M.	10	9	7	2	6		1		2	1																												
N.	14	1	5	4	3	1	1	1	1	1					1									1		1										1		
O.	11	7	4	4	2	2	1		1																										1			
P.	34	22	10	11	1	3	1	2	4	2		1	1	1	1	1				1																		
Q.																								2														
R.	11	2	2	3	1					1				1																								
Rz.	3	2		1																																		
S.	15	12	9	3	3	3	2	2	2	2	1		1		1	1																						
Sz.	12	2		7	2	1																																
T.	3	11	3	1	4	1			1		1	1													1													
U.																																						
V.																																						
W.	17	11	6	3	5	2	3	2		1		2																										
X.																																						
Y.																																						
Z.	8	8	7	6	1			1	2	1																												
Ż.			1										1															1										
Ogół.	251	155	80	80	39	29	16	14	16	14	6	10	8	5	4	3	1			2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	755		

Uwaga. Pomnożywszy wypadki przez ilość znaczeń, otrzymamy wyrazów, oddzielnych o jednym znaczeniu:

502	465	320	400	234	203	128	126	160	154	72	130	112	75	84	51	18	—	40	21	44	24	50	27	29	30	32	33	136	35	45	52	72	92	110	143	4249
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	-----	-----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	----	----	----	----	----	-----	-----	------

TABLICA VIII.

Ułożona wedle ilości znaczeń każdego wyrazu, ze Słownika Rykaczewskiego.

	Ilo wyrazów o jednóm znaczeniu.	Ilo wyrazów o dwu zna- czeniach.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	23	25	
A.	656	84	29	7	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
B.	1734	248	85	28	22	10	—	4	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
C.	597	105	27	17	7	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
Ch.	387	51	18	2	4	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Oz.	367	70	24	10	9	2	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
D.	1534	272	86	34	10	7	4	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Dz.	252	38	16	7	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dż.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
E.	208	16	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
F.	502	85	21	3	—	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
G.	1002	174	60	24	12	10	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
H.	299	39	12	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
I.	218	43	8	1	3	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
J.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ja.	152	22	12	1	3	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ją.	19	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Je.	174	22	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ję.	17	10	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jo.	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ju.	48	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
K.	2408	434	146	69	25	8	9	3	—	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
L.	514	102	31	17	5	1	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ł.	329	68	29	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
M.	1370	259	82	17	14	9	2	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
N.	2251	355	93	26	13	6	3	1	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
O.	2646	424	133	44	19	3	10	5	3	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
P.	7030	1162	302	122	45	17	10	9	7	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
R.	1946	240	84	34	11	10	4	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rz.	93	22	6	3	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
S.	2816	442	157	55	24	14	10	6	3	2	3	2	2	2	1	3	—	—	1	—	—	—	—	
Sz.	637	148	40	10	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
T.	946	176	40	19	9	5	2	1	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
U.	1428	179	49	19	6	3	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
W.	3550	545	136	76	31	12	7	4	4	—	1	—	3	1	—	7	—	—	1	—	—	—	—	
Z.	3402	499	154	55	27	17	7	7	3	—	1	3	2	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	
Ż.	244	53	16	1	4	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ogół	39786	6400	1915	719	320	154	82	55	33	18	17	10	8	5	1	13	2	—	2	1	2	1	1	49545

Uwaga. Pomnożywszy wypadki przez liczbę znaczeń, otrzymamy wyrazów o jednóm znaczeniu:

39786
12800
5745
2176
1600
924
574
440
297
180
187
120
104
70
15
208
34
—
38
20
42
23
25
65408

Porównajmy teraz wypadki trzech słowników podane na tablicach VI, VII i VIII, a przekonamy się, którego z nich treść wyrazowa najstaranniej opracowaną została.

Tablice VI, VII i VIII wykazują ilość znaczeń każdego wyrazu w trzech Słownikach, oraz ilość wyrazów, jeżeli pojedyncze znaczenie przyjmiemy za oddzielny wyraz. Wypadki z tych tablic są zestawione porównawczo na tablicach IX i X. Jak między ilością wyrazów w trzech Słownikach zachodzi wielka różnica, tak i między ilością znaczeń widzimy podobne różnice. Obliczenie znaczeń każdego wyrazu nie jest łatwe, bo oprócz głównych znaczeń liczbowanych, np. w Słowniku Wileńskim, znajdują się odcienie tych oznaczone literami, te znowu mają swoje rozgałęzienie. Tak np. słowo *mieć* w Słowniku Wileńskim ma 11 znaczeń liczbowanych: pod *piérwszém* znaczeniem przytoczono odcieni oznaczonych literami, *a, b, i*, czyli 9, z tych znowu *f*, ma znaczeń *a, b*, czyli dwa; pod *czwartém* znajduje się *a, b, c* odcieni czyli trzy; pod jedynastém podano *f* odcieni, czyli sześć. Odcienie znaczeń opuściłem w pomienionych tablicach. W Słowniku Lindego daleko trudniej liczyć znaczenia, bo te nie są liczbowane.

Przytoczę kilka przykładów ze Słownika Wileńskiego, mających największą liczbę znaczeń, np. *składać* 29 ma znaczeń, pomijając odcienie *a, b, c*; *służyć* 26, nadto dwa razy *a, b*; *słowo* ma 11 znaczeń i wiele odcieni, a te znowu cieniują się; *sprawa* 23, *serce* 22, *stan* 21, *sztuka* 31 (nielicząc odcieni); *co* 29 znaczeń i 16 odcieni; *zienia* 18, *żywy* 21. Wyrazy zoologiczne oznaczające gatunki oddzieliłem, bo to są wyrazy złożone, np. *mewa* ma 27 gatunków, *mrówkołów* 30, *zimorodek* 33, *antylopa* 72, *gajówka* 92, *nietopérsz* 110, *mysz* 143.

Na zamknięcie niniejszej pracy powiem: Jeżeli zoologowie uważają za pożyteczną wiadomość policzenie ziarn ikry różnych ryb; jeżeli ziemianie sporządzają księgi i inwentarz, w którym spisują pilnie swój dobytek: dla czegoż wyrazy, wyrób myśli, inwentarz językowy, niezasługiwały u nas na odpowiednie uwzględnienie? Tak Antoni Wałeczki pisze w Zoologii z roku 1867 na str. 210: „Mnożność ryb jest nadzwyczajna, (u śledzia naliczono 40,000, u karpia 200,000, u jesiotra i niektórych mientuzowatych daleko więcej niż milion ziarn ikry).“ Skłodowski mówi na str. 289 w Zoologii: „Samice jesiotrów składają po 300,000 ziarn ikry i więcej.“ Na str. 274: „okunie składają do 200,000 jaj.“

Liczby, wyrażające ogólny zbiór wyrazów niewieleby pouczyły, ale rozklasyfikowane choćby tak, jak w niniejszej pracy podałem, mają cechę wyższego znaczenia.

SPROSTOWANIE POMYŁEK.

<i>Str.</i>	<i>wiersz</i>	<i>jest</i>	<i>powinno być.</i>
1	9 z góry	wprowadzone	wprowadzone
13	12 z góry	udowadniają	udowadniają
17	4 z dołu	infulowane	infulowane
18	17 z góry	o odział	dział
19	między Je i Ję Linde	848	884
20	11 z dołu	wyrazów	wyrazów
21	8 z góry	wzięte	większe
—	1 z dołu	Ryczewskiego	Rydzewskiego
22	6 z góry	w Słowniku	w Słowniku
—	11 z góry	Ryczewskiego	Rydzewskiego
—	14 z góry	wzrazów	wyrazów
—	16 z góry	Rykach.	Rydzach.
—	pod O Linde	3687	3686
—	pod R Linde	2159	2169
25	pod I przysłówki	72	27
—	pod Je spójniki	—	1
—	pod Jó przyimki	4	—
—	pod Jó spójniki	1	—
26	pod M przysłówki	125	115
28	pod H przymiotniki	65	64
29	14 z góry	w trzech Słownikach	w trzech Słownikach
32	5 z dołu	775	755
35	w I-ój szpalcie o 3 znac.	4745	5745
—	o 25 znac.	52	25

~~55800~~

57723